

Xurmatillo TO'XTABOYEV,
Qarshi davlat universiteti erkin izlanuvchisi
E-mail: x_tukhtabaev@mail.ru
Tel: +998 91 213 94 94

Qarshi davlat universiteti t.f.f.d (PhD), v.b. dotsent Toshpo'latov B.

TOSHKENT PEDIATRIYA INSTITUTINING TIBBIYOT FANINI RIVOJLANTIRISHDAGI O'RNI

Annotatsiya

Ma'lumki, zamonaviy tibbiyotning asosiy tamoyillaridan biri har qanday kasallikning oldini olish chora-tadbirlarini ko'rishdir. Shuning uchun respublikamizda belgisiz kechadigan og'ir xastaliklarni erta aniqlash va o'z vaqtida samarali davolash choralarini qo'llash borasida izlanishlar olib borishga, jumladan innovatsion texnologiyalarni amaliyotga tatbiq etishga e'tibor kuchaytirildi. Mazkur maqolada Toshkent pediatriya institutining tibbiyot fanini rivojlantirishdagi o'rni tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Toshkent pediatriya instituti, tibbiyot fani, O'rta Osiyo tibbiyot pediatriya instituti, Andijon tibbiyot instituti.

РОЛЬ ТАШКЕНТСКОГО ПЕДИАТРИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА В РАЗВИТИИ МЕДИЦИНСКОЙ НАУКИ

Аннотация

Известно, что одним из основных принципов современной медицины является принятие мер по предотвращению любого заболевания. Поэтому в нашей республике уделяется внимание проведению исследований по раннему выявлению бессимптомных тяжелых заболеваний и своевременному применению эффективных мер лечения, включая внедрение инновационных технологий. В данной статье анализируется роль Ташкентского института педиатрии в развитии медицинской науки.

Ключевые слова: Ташкентский педиатрический институт, медицинская наука, Среднеазиатский медицинский педиатрический институт, Андижанский медицинский институт.

THE ROLE OF THE TASHKENT PEDIATRIC INSTITUTE IN THE DEVELOPMENT OF MEDICAL SCIENCE

Annotation

It is known that one of the basic principles of modern medicine is to take measures to prevent any disease. Therefore, our republic pays attention to conducting research on the early detection of asymptomatic severe diseases and the timely application of effective treatment measures, including the introduction of innovative technologies. This article analyzes the role of the Tashkent Institute of Pediatrics in the development of medical science.

Key words: Tashkent Pediatric Institute, medical science, Central Asian Medical Pediatric Institute, Andijan Medical Institute.

Kirish. Insoniyat olamida inson sog'lig'i bebaho ne'mat, muhim qadriyat hisoblanadi. Sog'liqni saqlash tizimi barcha zamonlarda ham davlat boshqaruvi va ijtimoiy hayotning muhim sohalaridan biri hisoblangan. O'zbekistonda mustaqillik yillari sog'liqni saqlash va tibbiyot fanini rivojlantirish bo'yicha jiddiy islohotlar olib borildi. Shuningdek, so'nggi yillarda sog'liqni saqlash tizimini takomillashtirish va aholiga tibbiy xizmat ko'rsatish sifatini oshirish Prezidentimizning doimiy diqqat markazidagi masalalardan bo'lib kelmoqda.

Tibbiyot yo'nalishida olib borilgan ilmiy tadqiqot ishlarida Respublikada faoliyat olib borgan tibbiyot institutlari juda katta rol o'ynaydi. Xususan, Toshkent pediatriya tibbiyot instituti olimlarining bu boradagi ishlari ko'plab mamlakat olimlari tomonidan e'tirof etib borilgan.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi. Toshkent pediatriya tibbiyot instituti 1971 yil 23 iyunda sovet hukumatining "Toshkent shahrida O'rta Osiyo tibbiyot pediatriya institutini tashkil etish to'g'risida"gi 519-sonli qaroriga muvofiq tashkil etilgan. Qarorda 1972 yilda Toshkent shahrida Sog'liqni saqlash vazirligining Toshkent va Andijon tibbiyot institutlari pediatriya fakultetlari bazasida O'rta Osiyo tibbiyot pediatriya institutini tashkil etish to'g'risida ko'rsatma beriladi[1]. Sobiq ittifoqda ikkinchi, Markaziy Osiyoda esa birinchi bo'lgan pediatriya tibbiyot instituti oldiga mintaqa davolash muassasalari uchun shifokor – pediatrlar tayyorlash va shu yo'nalishdagi ilmiy tadqiqot ishlarini rivojlantirish vazifasi yuklatiladi.

Ushbu tibbiyot institutida 40 ta yangi kafedra tashkil etilib, bu ilmiy markazlarida tibbiyotning turli ixtisosliklari bo'yicha ilmiy tadqiqot ishlari olib borildi[2].

Mustaqillik yillarida ham bu tadqiqot ishlari davom ettirilib, jarayon sog'liqni saqlash tizimidagi islohotlar bilan hamohang tarzda kechdi. Respublikada yuqori malakali kadrlar tayyorlash reja asosida olib borishga, tibbiyot amaliyotida ishlayotgan vrachlarni ilmiy ishlarga jalb qilishga e'tibor kuchaytirildi. Ilmiy dasturlar va innovasion ishlarni tibbiyot amaliyotiga tatbiq qilinishi natijasida davolash va tashxis quyishning standartlari amaliyotga kiritildi.

Bolalar jarrohligiga bo'lgan talabning oshib borishidan kelib chiqib, 2003 yili Toshkent pediatriya tibbiyot institutidagi 2-sonli bolalar jarrohligi kafedrasida "Bolalar yoshidagi gospital jarrohligi kafedrasiga" aylantirildi[3]. Institutda belgilangan vazifalarni amalga oshirish maqsadida 2009 yilda klinik ordinatura orqali jami 1147 ta tor mutaxassis, ulardan 951 tasi (83%) viloyatlar uchun tayyorlandi.

Toshkent pediatriya tibbiyot institutining 100 nafardan ortiq mutaxassisi hamkorlik dasturi doirasida Samsung, Yensey universitetlari va Seul Milliy universitetining tibbiyot markazlarida malaka oshirdi va treninglarda qatnashdi[4]. Institutda ilmiy tadqiqot ishlari natijalari maqola va monografiyalar shaklida nashr etib borildi.

Masalan, 2009 yili Toshkent pediatriya tibbiyot instituti tadqiqotchilari tomonidan grant loyihalari doirasida 10 ta monografiya, 37 ta uslubiy qo'llanmalar, 583 ta ilmiy maqolalar, shu jumladan 168 tasi chet el jurnallarida chop etildi. Bu davrda nashr etilgan s'yezd va anjumanlardagi dokladlar va tezislari – 839 taga ga yetdi. Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan bajarilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarini doimiy monitoringi o'tkazildi va natijalar tahlil qilindi.

Respublikasida pediatriya xizmatini yaxshilashning dolzarb muammolari ustida samarali tadqiqotlar olib borayotgan T.Mambetkarimov, K.Primbetov, P.A.Jalekeyeva, U.Almagambetova, J.Mambetov va boshqalar mintaqada bolalarda glomerullonefretning klinik genetik jixatlari, janubiy Orol mintaqalaridagi erta yoshdagi bolalarda temir tanqisligi kamqonligining kechish xususiyatlari kabi dolzarb muammolar bilan keng shug'ullanib zaruriy ilmiy-amaliy asoslangan takliflar kiritdi. Ular tomonidan 6 monografiya, 120 tadan ortiq ilmiy maqolalar va 40 tadan ortiq uslubiy qo'llanmalar chop etilgan.

Tahlil va natijalar. Toshkent pediatriya tibbiyot institutida 1991-2019 yillar mobaynida 15931 talaba bakalavr yo'nalishi bo'yicha shifokor ma'lumotiga ega bo'ldilar. Shuningdek 2003-2019 yillar mobaynida magistr yo'nalishi bo'yicha 1843 ta talaba institutni bitirib, respublikamizning viloyatlari va shaharlarida o'z mutaxassisligi bo'yicha ish faoliyatini amalga oshirdi[5].

Ma'lumki, jamiyatning taraqqiyoti ta'lim tizimining qay darajada rivojlanganligi bilan belgilanadi. Mamlakatimizda xorijiy tajribalar asosida uzluksiz ta'lim tizimini isloh qilish va takomillashtirish, yangi sifat bosqichiga ko'tarish, unga ilg'or pedagogik va axborot texnologiyalarini joriy qilish hamda ta'lim samaradorligini oshirishga e'tibor kuchaytirildi.

Ta'limda uzluksizlik va uzviylik ortiqcha takroriylikka chek qo'yib, talabalarning ma'lum yo'nalishlarda chuqur bilim olishlariga ko'maklashada, ularning ma'naviy va intellektual salohiyatini kengaytiradi, qolaversa, davlatning ijtimoiy va ilmiy - texnik taraqqiyotini takomillashtirish omili sifatida ishlab chiqarishning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi. Pedagogik texnologiyalarning rivojlanishi va ularning o'quv-tarbiya jarayoniga kirib kelishi, shuningdek, axborot texnologiyalarining tez almashinuvi va takomillashuvi jarayonida har bir insonning o'z kasbiy tayyorgarligini oshirishiga imkon yaratadi.

Xorijiy tajribalar asosida ToshPTIda bolalar tibbiyoti sohasida bir qator o'zgarishlar joriy etildi. Jumladan, 1997 yildan boshlab ichki nazorat inspeksiyasi, o'quv-uslubiy, marketing bo'limlari, bolalar ginekologiyasi, neonatologiya kafedralari faoliyat ko'rsata boshladi. Mustaqillik davrigacha barcha fanlar rus tilida o'qitilib, asosiy darsliklar Moskva yoki Rossiyaning boshqa shaharlardan keltirilgan bo'lsa, hozirgi kunga kelib, o'zbek tilida tibbiy biologik fanlarning deyarli hammasidan va ko'pgina klinik fanlardan yangi tuzilgan dasturlar asosida darsliklar yozildi. Bunda ToshPMI professor o'qituvchilarining hissasi salmoqli bo'ldi[6].

Belgilangan vazifalar asosida ToshPTI jamoasi qirq yildan ortiq davr mobaynida minglab ilmiy maqolalar, 250 tadan ziyod risola va monografiyalar, ilmiy-uslubiy qo'llanmalar, to'plamlar chop etildi. 207 mualliflik guvohnomasi olindi, besh yuzdan ortiq rasionalizatorlik takliflari kiritildi, 57 ta grant-loyiha ishlandi. Institut jamoasi tarkibidan S.Sh.Shamsiyev SSST TFA, prof. A. I. Nikolayev O'zbekiston FA akademigi, prof. A. T. Oqilov va K.N.Nishonboyevalar O'zbekiston Respublikasi Beruniy Davlat mukofotiga, 5 ta kafedra mudiri "Respublikada xizmat ko'rsatgan fan arbobi" unvoniga sazovor bo'lishdi. O'tgan davr ichida 150 ga yaqin kishi Xalqaro ilmiy anjumanlarda ishtirok etib, ma'ruzalar qildi.

Institut olimlari Yaponiya, Shvesiya, Amerika, Germaniya, Gollandiya, Ispaniya, Janubiy Koreya kabi davlatlar olimlari bilan hamkorlikni yo'lga qo'yishdi. Institut talabalar har yili an'anaviy talabalar ilmiy anjumanlarida eng yaxshi 130-140 ma'ruzalar tinglanadi. 1997 yilda 25-talabalar ilmiy anjumanida ma'ruza qilingan 133 talabalar ishlari chop etildi. 2000 yili Buxoroda o'tkazilgan "Xalqaro Ibn Sino o'qishlari"da institutning 3 nafar talabasi ishtirok etib, bir talaba birinchi o'ringa sazovor bo'ldi[7].

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2008 yil 10 noyabrda qabul qilingan «Ilmiy, ilmiy-tadqiqot muassasalari va tashkilotlarining moddiy-texnika bazasini mustaxkamlash chora-tadbirlari to'g'risida»ga № 241-sonli qaroriga asosan barcha ilmiy-tekshirish muassasalarining moddiy texnik bazasini yanada rivojlantirish rejalashtirilgan[8].

Sog'liqni saqlash tizimiga innovatsiyalarni joriy etilishining samaradorligi bu sohaga e'tiborni kuchaytirdi. Jumladan, 2009-2012 yillarda sog'liqni saqlash vazirligining ilmiy muassasalarini texnologik va laboratoriya asbob-uskunalar bilan 1 mln. 400 ming AQSH dollari miqdorida jihozlanishi rejalashtirilgan. 2009 yilga mo'ljallangan yuqori texnologik ilmiy uskunalar kelib tushishi boshlangan.

Ilmiy muassasalarning nafaqat moddiy-texnik bazasi mustaxkamlanganligi, balki 2009 yildan boshlab ilmiy xodimlarning mehnatiga haq to'lash tizimi va ularni moddiy rag'batlantirish tizimi mutlaqo yangilandi, ya'ni ilmiy xodimlar maoshlari oliy o'quv yurtlarining professor-o'qituvchilari darajasi kabi belgilandi.

Muhokama. Ilmiy muassasalar tomonidan olib borilayotgan tadqiqotlar sog'liqni saqlash tizimi oldida turgan muhim vazifalar, jumladan bolalar o'limi, OITS, sil, parazitlar va virusli kasalliklarga nisbatan epidemiologik holatni muqobillashtirishga, bemorlarni kasalxonada yotish muddatlarini kamaytirishga, kasalliklarni davolashda nojo'ya ta'sirlarni oldini olishga, shuningdek, iqtisodiy tejamkorlikka erishish, ekologik va sanitar xavfsizlikni ta'minlash hamda aholi salomatligini yaxshilashga xizmat qilishi nazarda tutilgan.

Respublika pediatrlarining Toshkentda 2014 yil 14 noyabr kuni Turkiston saroyida bo'lib o'tgan VII s'yezida "O'zbekistonda bolalar sog'lig'ini muhofaza qilishning ustuvor yo'nalishlari va modernizatsiyasi" mavzusiga doir dolzarb muammolari, jumladan innovatsiya masalalari ham muhokama qilindi. Anjuman ishida parlament a'zolari, vazirlik va idoralar, jamoat birlashmalari rahbarlari, yurtimiz tibbiyot muassasalari mutaxassislari bilan birga, AQSH, Germaniya, Rossiya, Janubiy Koreya, Avstriya, Slovakiya, Chexiya, Polsha, Hindiston kabi davlatlarning sog'liqni saqlash sohasi mutaxassislari, bir qator nufuzli xalqaro tashkilotlar vakillari qatnashdi[9]. Tadbirda O'zbekiston Ming yillik rivojlanish maqsadlariga erishish borasida global jarayonning faol ishtirokchisi sifatida 2000 yilda BMTning Mingyillik sammitida mamlakatlar oldiga qo'yilgan vazifalarni izchil amalga oshirayotgani ta'kidlandi.

Bu sohani rivojlantirishga yo'naltirilayotgan mablag' investisiyalar misolida ko'zga yaqqol tashlanadi. Agar 2012 yilda ushbu maqsad uchun respublikamiz davlat byudjeti hisobidan 2,8 trillion so'm mablag' ajratilgan bo'lsa, 2013 yili bu ko'rsatkich 3,4 trillion so'mga yetdi. 2014 yilda esa sog'liqni saqlash tizimini yanada yaxshilash maqsadida davlat byudjetidan 4,4 trillion so'm ajratildi[10]. Natijada 2013-2017 yillar davrida bolalikdan nogironlar tug'ilishining oldini olish uchun tug'ma va irsiy kasalliklarni barvaqt aniqlash Davlat dasturi doirasida barcha "Ona va bola skrining" markazlari kasallikni aniqlash imkoniyati yuqori bo'lgan biokimyoviy analizatorlar va zamonaviy ultratovush skanerlar bilan jihozlandi[11].

Toshkent Pediatriya tibbiyot institutining klinikasi respublikada bolalariga yuqori malakali tibbiy yordam ko'rsatishga mo'ljallangan asosiy baza hisoblanadi. Klinikada 14 ta ko'p tarmoqli bo'limlar va 16 ta kafedra mavjud bo'lib, ular bir-biri bilan uzviy bog'liq ravishda ta'lim, ilmiy va tibbiy faoliyat olib bori. Klinikada Respublika pediatriyasining bir nechta yo'nalishlari (bolalar jarrohligi, kardiolarrohlik, gemodializ, anesteziya-reanimatsiya, oftalmologiya va otorinolaringologiya) bo'yicha markazlari mavjud bo'lib, ularda 25 professor, 40 dotsent va 60 ga yaqin yuqori malakali toifali shifokorlar faoliyat ko'rsatdi. Kafedra va klinika xodimlari bir qator xorijiy mamlakatlar (AQSH, Germaniya, Yaponiya, Janubiy Koreya, Rossiya, Gruziya, Qozog'iston) mutaxassislari bilan hamkorlik qildi[12].

Xulosa. Xullas, O'zbekistonda tug'ilish ko'rsatkichining yillar davomida ortib borishi o'z o'rnida pediatriya fanini rivojlantirishni taqozo etdi. Toshkent pediatriya tibbiyot instituti olimlari ham bu borada katta izlanishlarni olib bormoqda. Bunda xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik ijobiy samara berdi.

Inson eng oliy qadriyat hisoblangan va xalq manfaati ulug'lanadigan muqaddas yurtimizda avvalo amalga oshirilayotgan har bir islohot zamirida aholi ehtiyojlari, zarurati hisobga olingan. Barcha islohotlardan eng asosiy maqsad ham

aholining moliyaviy qiynchilikka duch kelmay, zarur tibbiy yordam olishini ta'minlash, el salomatligini mustahkamlashga qaratilgan.

ADABIYOTLAR

1. Совет Министров СССР. Постановление №519 от 23.07.1971г.
2. Тошкент Педиатрия Тиббиёт Институту 40 йиллиги. –Тошкент, 2012. 4-5-бетлар.
3. Хамраев А.Ж., Эргашев Н.Ш., Малиев М.. 70- лет кафедре детской хирургии Ташкентского педиатрического медицинского института. –Ташкент, 2017. –С. 30- 42.
4. [https://www.minzdrav.uz/uz/news/detail.php?ID=31619\(КТ,46-сон454-б.\)](https://www.minzdrav.uz/uz/news/detail.php?ID=31619(КТ,46-сон454-б.)).
5. Тизим тараққиётини таъминловчи ислохотлар // Ўзбекистонда соғлиқни сақлаш газетаси, 2018 йил 12 октябрь № 40.
6. Тошкент педиатрия тиббиёт институти 40 йиллиги. –Тошкент, 2012.-9-Б.
7. Тошкент педиатрия тиббиёт институти 40 йиллиги. –Тошкент, 2012.-9-Б.
8. Тошмухамедов Р., Абдикодиров А., Пардаев А. Таълимда инновацион технологиялар –Тошкент: “Истеъдод”, 2008. 4-б.
9. uza.uz. Ўзбекистан-страна, где дети здоровы.
10. Санаев Ф.Ўзбекистон –бахтли инсонлар мамлакати. –Тошкент, 2014.Б-2.
11. Халқ сўзи. 2017йил, 26- декабрь. № 260. (6954).
12. Ўз МА, М-35-фонд,1-рўйхат,1382-иш,170-варак.